

5. Пришупа Ю. Ю. Інтегративний підхід як один із факторів формування самоосвітньої майбутніх інженерів-будівельників. Пришупа Ю.Ю. // Вісник Національного університету оборони України. -2014. - №1 (38). - с. 134-138.

6. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Sixth Edition; ed. by Sally Wehmeier Oxford, University Press, 2000. 540 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Герасимчук Р.

здобувач другого (магістерського рівня) вищої освіти, факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Актуальність проблеми формування здорового способу життя учнів на сьогодні не становить сумнівів, оскільки від способів і результатів її розв'язання залежить майбутнє нашої держави та функціонування здорової нації. Нині саме система освіти – основний важіль впливу на формування здорового способу життя здобувачів загальної професійної освіти.

У «Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті» регламентовано, що пріоритетним завданням освіти є «виховання освіченої, творчої особистості, усебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я» [17]. В інших законодавчих актах теж акцентовано на проблематиці здорового способу життя, оскільки серед загальної кількості учнів у країні чималий відсоток становить частина осіб, у яких зафіксовано погіршення стану здоров'я.

За даними Т. Бублей, кількість учнів підліткового віку, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, дорівнює 30-40 %. Автор зауважує, що така тенденція зумовлена передусім зниженням рухової активності, зокрема переходом до дистанційної форми навчання у зв'язку з несприятливими подіями в країні (спочатку Covid-19, потім повномасштабне вторгнення РФ та ін.). Унаслідок цього більшість учнів підліткового віку майже весь час проводить за комп'ютером, у соціальних мережах тощо. Пріоритетне завдання сучасної освіти – формування та виховання усвідомленого ставлення до власного здоров'я не тільки в дітей, а й у їхніх батьків [8].

Отже, викладені факти доводять безпрецедентну значущість підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти до формування сприятливих

для здорового способу життя особистісних якостей учнів . Збереження та зміцнення здоров'я сучасної молоді – домінуючий вектор розвитку освітньої галузі.

Поняття «здоровий спосіб життя» досліджували автори низки наукових праць (О. Адєєва [1], А. Ребрина [14], В. Ареф'єв [4], М. Зубалій [9] та ін.). Зокрема, у медичному аспекті проблему формування здорового способу життя досліджували М. Амосов [5], М. Анісімов [3], Ю. Бойчук [6], Л. Борщук [7] та ін.

Поняття «здоров'я» витлумачене насамперед у вузькому біологічному сенсі. Водночас на сьогодні цей термін варто інтерпретувати як «універсальну здатність до різнобічної адаптації у відповідь на вплив зовнішнього середовища та зміни стану внутрішнього середовища». Здоровий спосіб життя як єдиний біологічний і соціальний складник являє собою соціальну цінність, утвердження якої становить найважливіше завдання будь-якого цивілізованого суспільства [15].

У медичній галузі та у сфері фізичної культури термін «здоровий спосіб життя» можна трактувати як «реалізацію комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної та соціально-психологічної системи профілактичних заходів, де важливе значення має правильне фізичне навантаження, належне поєднання праці й відпочинку, розвиток особистісних якостей, фізичної стійкості до психоемоційних перевантажень, подолання труднощів, пов'язаних зі складними екологічними умовами життя, усунення гіпокінезії» [2; 3].

У науковій літературі виокремлюють три основні компоненти здорового життя: 1) компоненти, які створюють об'єктивні суспільні умови; 2) конкретні форми життєдіяльності, що дають змогу реалізовувати здоровий спосіб життя; 3) система ціннісних орієнтацій, які скеровують свідому активність [5].

Ю. Бойчук, О. Єжова зазначають, що «здоровий спосіб життя – це типові та суттєві для суспільно-економічної формації форми життєдіяльності людей, що зміцнюють адаптивні можливості організму людини, здатні до повноцінного виконання соціальних функцій і досягнення активного довголіття» [6]. «Здоровий спосіб життя – сукупність духовних цінностей і реальних видів, форм та сприятливих для здоров'я ефектів діяльності, забезпечення оптимального задоволення потреб людини» [10].

У наукових працях О. Федько зазначено, що в структурі здорового способу життя цілеспрямовано поєднані предметно-речовий, природний, соціокультурний і духовний компоненти із життєдіяльністю людини та суспільства, це охоплює духовний, соціокультурний, правовий простір розвитку

й діяльності особистості. Отже, значення здорового способу життя полягає в оптимальному задоволенні потреб людини, покращенні стану, розвитку та функціонування її організму. Формування здорового способу життя – складний системний процес, що містить безліч компонентів способу життя сучасного суспільства та стосується основних сфер і напрямів життєдіяльності людей [16].

Поняття «здоровий спосіб життя» синтезує взаємозв'язок життя і здоров'я, тобто все, що «сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах; це типові й істотні для суспільно-економічної формації способи життєдіяльності людей, що зміцнюють природні можливості організму людини та виражають зорієнтованість діяльності особистості на формування, збереження і зміцнення свого здоров'я» [7].

Практичний досвід доводить, що здоровий спосіб життя має бути реалізований кожного дня. Нормою, яка маркує здоровий спосіб життя, є задовільний, збалансований біологічний стан. Якщо ж людина перебуває в постійній напрузі, у стресових ситуаціях, має шкідливі звички, то все це засвідчує несприятливий і неуспішний спосіб життя. Унаслідок такого вибору, може відбуватися перехід цих станів у хворобу, домінування нездорового способу життя [13].

Варто окреслити низку чинників, які негативно впливають на стан здоров'я сучасної молоді й характеризують її спосіб життя: надмірна вага; послаблена рухова активність; низький рівень фізичної підготовленості; малорухливий спосіб життя; ігрова та комп'ютерна залежність; психологічний дискомфорт; шкідливі звички.

Важливе значення на стан здоров'я індивідуальні чинники. Ідеться насамперед про неправильно закладені життєві навички; відсутність самоконтролю, наполегливості й навичок протистояння тиску інших; низьку самооцінку та самоповагу; психоемоційну невірноваженість; заперечення усталених цінностей і вірувань; нездатність успішно навчатися; відсутність взаєморозуміння зі школою; вияви асоціальної поведінки в ранньому віці [11].

У контексті студіювання проблематики здорового способу життя виокремлено складники, що маркують рівень формування звички вести здоровий спосіб життя. Це насамперед розуміння здоров'я як стану повного добробуту; цілісне бачення здоров'я, що утворює систему з чотирьох сфер (фізична, психічна, соціальна, духовна); почуття особистої відповідальності людини за власне здоров'я. Крім того, держава й суспільство також відповідальні за сприяння поліпшенню здоров'я та за соціальний добробут

загалом, тому покликані реалізувати ефективні програми, надавати якісні послуги, ініціювати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи тощо.

На думку С. Грищенко, О. Носко, Ю. Носко, виховання творчої, активної, культурної, інтелектуальної, високорозвиненої та зрілої людини в душі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення – одне з основних завдань сучасної системи освіти. Отже, спосіб життя – найважливіший чинник детермінації процесу формування особистості, розвитку її фізичних, психологічних і духовних якостей [12].

На підставі аналізу вітчизняних та зарубіжних науковців виокремлено три основні складники проблеми формування здорового способу життя:

- 1) історично зумовлені методи організації суспільних відносин;
- 2) способи й соціальні механізми закріплення та передання досвіду іншим поколінням;
- 3) індивідуальна система поглядів, норм, ціннісних орієнтацій, мотивів та оцінок, самосвідомості особистості, Я-концепції, що виявляються в конкретній індивідуальній життєдіяльності людини, у її поведінці та діяльності; певний спосіб переживання життєвих ситуацій, подолання людиною труднощів і розв'язання життєвих проблем [14].

Крім того, здоровий спосіб життя поєднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, суспільних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах, виражає орієнтованість особистості в напрямі формування, збереження та зміцнення індивідуального й громадського здоров'я. Під терміном варто розуміти типові форми та способи повсякденної діяльності людини, які зміцнюють і вдосконалюють резервні можливості людини, забезпечуючи більш успішне виконання соціальних та професійних функцій, незалежно від політичних, економічних, соціально-психологічних ситуацій.

Отже, попри наявні в наукових галузях напрацювання, присвячені осмисленню проблеми формування здорового способу життя, а також незважаючи на численні проекти, спрямовані на зміцнення здоров'я нації та утвердження цінностей здорового способу життя, донині вкрай актуальним і нагальним є питання підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти до формування сприятливих для здорового способу життя особистісних якостей учнів.

Список використаних джерел

1. Адєєва О. В. Аксиологічний аспект підготовки майбутніх учителів до здорового способу життя. Наука і освіта. Одеса, 2013. № 3. С. 710.
2. Амосов М. Роздуми про здоров'я. Київ : Здоров'я. 1990. 168 с.

3. Анісімов М. В. Теоретико-методологічні основи прогнозування моделей у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Київ-Кіровоград : ПОЛІУМ, 2011. 464 с.

4. Ареф'єв В. Г. Сучасні аспекти диференційованого програмування розвивально-оздоровчих занять з фізичної культури учнів загальноосвітньої школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014. Вип. 9. С. 12–16.

5. Артюшенко А. О. Вольові якості школярів і методики їх оцінки. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. Хмельницький, 2001. № 18. С. 31–35.

6. Бойчук Ю. Д. Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини та суміжних з ним понять. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : кол. моногр. / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 5–16.

7. Борщик Л. М. та ін. Основні чинники негативного та позитивного впливу на здоров'я. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : кол. моногр. / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 60–66.

8. Бублей Т. А. Особливості планування та організації уроків з фізичної культури для учнів з ослабленим здоров'ям: стан та перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2016. Вип. 3К 2. С. 53–55.

9. Зубалій М., Закопайло С. Складові здорового способу. *Завуч*, 2000. № 20-21. С. 29.

10. Єжова О., Оржевська В. Здоровий спосіб життя : навч. посіб. Суми : Університетська кн., 2017. 127 с.

11. Желєва О. І. Формування навичок здорового способу життя : метод. посіб. Золотоноша, 2014. 147 с.

12. Носко О. М., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя : навч. посіб. Київ : Леся, 2017. 160 с.

13. Підлісна В. Г., Гуска М. В. Принципи здорового способу життя студентської та учнівської молоді. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2010. Вип. 3. С. 149–153.

14. Ребрина А. А. Розвиток сприятливих для здорового способу життя особистісних якостей майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2023. Вип.2 (160) С. 141–146.

15. Сухенко В. А. Філософські аспекти підходу до формування здорового способу життя. *Тези доповідей наукових досліджень викладачів, студентів та магістрантів на I-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Здоровий спосіб життя – здорова нація – здорове суспільство»* 8–9 квіт. 2010 р. Кіровоград, 2010. С. 148–150.

16. Федько О. А. Формування системи суспільних цінностей з покращення індивідуального популяційного здоров'я в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2012. 38 с.

17. Футорний С. М. Здоров'я студентів і роль фізичного виховання у його забезпеченні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 5. С. 98–103.